Eduskunta
VaV:n hallinto- ja turvallisuusjaoston kuuleminen 25.10.2018
Ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Anne-Mari Virolainen

Vastaukset valiokunnan toimittamiin kysymyksiin

1. Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi

Ulkoministeriö esittää talousarvion täydennyksessä (momentin 24.30.66) varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahojen lisäämistä 12,2 miljoonalla eurolla. Lisäysesityksestä 11,3 miljoonaa euroa kohdentuu (käyttösuunnitelmakohdalle 9.) uuteen investointitukeen kehitysmaille (PIF) ja 937 000 euroa (käyttösuunnitelmakohdalle 6.) opetusalan kehitysyhteistyöhön. Vastaavat summat eduskunnan aikanaan kehitysyhteistyöhön päättämää rahaa palautuvat tänä vuonna Suomen valtiolle (momentille 12.24.99) Etelä-Sudanin vesihuollon kehittämisrahastosta ja Aasian kehityspankista toteuttamatta jääneistä hankkeista.

Uusi investointituki kehitysmaille (Public Sector Investment Facility; PIF)

Kehityspoliittisen selonteon mukaisesti korkotukimomentilta rahoitettava uusi rahoitusinstrumentti otettiin käyttöön 1.1.2017. PIF:n käyttöönottopäätöksessä linjattiin, että uusia sitoumuksia tehdään 15 milj. eurolla vuonna 2017 ja 18 milj. euroa vuodessa vuodesta 2018 eteenpäin.

Kysyntä PIF-hankkeille on ylittänyt odotukset huomattavasti. Vuonna 2017 järjestettiin kaksi lausuntokierrosta PIF-konseptipapereille. Ulkoministeriöön toimitettiin kaikkiaan 40 erillistä hanke-esitystä, joiden yhteenlaskettu volyymi oli yli 800 milj. euroa. Hanke-esitysten laatu oli pääsääntöisesti hyvä ja niitä oli valmisteltu huolella niin yritysten kuin kumppanimaiden toimesta. Ulkoministeriön arvion mukaan noin puolet hankkeista olisi laadun puolesta voinut saada myönteisen lausunnon.

Jatkovalmistelussa on seitsemän PIF-hanketta, joiden yhteenlaskettu rahoitusvolyymi on 146milj. euroa ja niihin tarvittava ulkoministeriön rahoitus on 55,4 milj. euroa. Hankkeet etenevät rahoituspäätösvaiheeseen todennäköisesti pääosin vuosina 2019-2020.

PIF-hankeputki on siis lähivuosien osalta täyttymässä ja tänä vuonna lausuntokierrokset rajattiin yhteen.

Ulkoministeriö on nyt budjetoinut korkotuki-instrumentille vuoden 2019 talousarvioesityksessä 12,8 milj. euroa. Tämän lisäksi tarvittaisiin täydennysesityksen mukainen 11,3 milj. euroa, jolloin määräraha olisi yhteensä 24,1 milj. euroa. Tällä rahoitustasolla varmistettaisiin, että vuoden 2018 lausuntokierroksella voidaan ottaa valmisteluun vuoden 2017 tason kanssa linjassa oleva määrä hankkeita, sillä liian alhainen hyväksymisaste vähentäisi instrumentin uskottavuutta niin yritysten kuin kohdemaiden näkökulmasta.

Instrumentilla tuettavat hankkeet tukevat sellaisia kehitysmaan julkisen sektorin investointeja, jotka vahvistavat yhteiskunnan toimintakykyä. PIF-instrumentti on käytettävissä LDC-maissa, erona vanhaan korkotukiluottoinstrumenttiin. Ulkoministeriö hyväksyy hankkeita, joissa suomalainen osaaminen tuo lisäarvoa kumppanimaan kehitykseen. Instrumentin tuloksellisuutta lisää se, että siihen käytetyille kehitysyhteistyövaroilla parhaimmillaan kolminkertaistetaan ulkopuolinen rahoitus Suomen kehityspoliittisen selonteon mukaiseen toimintaan.

Opetusalan kehitysyhteistyö

Elokuussa valmistunut Ritva Reinikan johdolla tehty selvitys osoittaa, että Suomen kannattaisi panostaa vahvemmin opetusalan kehitysyhteistyöhön. Kehitysmaissa lähes kaikki lapset pääsevät nykyisin kouluun,

mutta oppimistulokset ovat heikkoja. Tilanne on vakava yhteiskunnan vakauden ja talouden näkökulmasta, erityisesti nopean väestönkasvun Afrikassa. Tämän oppimisen kriisin ratkaisemiseen Suomella on paljon annettavaa. Laajemmalla kotimaisella yhteistyöllä ja strategisilla panostuksilla Suomi voi ottaa paikkansa kansainvälisenä vaikuttajana ja ratkaisujen tuojana. Samalla hyötyy myös koulutusvienti. Selvityksen ehdotusten pohjalta vuoden 2019 aikana rakennetaan uusia menettelytapoja mm. suomalaisten opetusalan asiantuntijoiden käyttöön ja kansainväliseen vaikuttamiseen.

2. Näkemys Finnfundin toiminnasta suhteessa naisten ja tyttöjen aseman parantamiseen

Naisten aseman vahvistaminen on yksi Finnfundin kehityspoliittisista tavoitteista nykyisellä hallituskaudella. UM:n omistajaohjausmuistiossa Finnfundin johtokunnalle vuodelle 2018 myös linjataan, että Finnfund vuoden 2018 aikana ottaa käyttöön OECD DAC:n sukupuolten välistä tasa-arvoa mittaavat indikaattorit (OECD DAC Gender Markers) uusissa sijoituspäätöksissä.

Finnfund tarkastelee naisten ja tyttöjen asemaa aina ennen investointipäätöstä osana kehitysvaikutusten arviointia sekä seuraa toteutumista investoinnin koko elinkaaren ajan. Naisten ja tyttöjen asemaa ja oikeuksia tarkastellaan kolmella tasolla: 1) Naisten ja tyttöjen asema arviointi maan ja alueen kontekstissa, 2) Miten investointi edistää naisten ja tyttöjen asemaa työpaikalla ja lähiyhteisöissä; 3) Miten valmistettava tuote tai palvelu edistää naisten ja tyttöjen asemaa.

Kunnollinen, virallinen palkkatyö on keskeinen keino vahvistaa naisten asemaa kehitysmaissa. Siksi on tärkeää, että pk-yritykset ovat tuottavia ja kykenevät tarjoamaan kunnollisen työpaikan ja toimeentulon mahdollisimman monelle naiselle. Finnfund rahoittaa usein sellaisia yrityksiä, jotka tuottavat pk-yritysten kannalta tärkeitä perusrakenteita tai palveluita (kuten sähköä tai rahoituspalveluita).

Naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien edistäminen tällä hetkellä myös Finnfundissa keskeinen kehittämisen kohde. Valmisteilla on erillinen gender-linjaus, jonka myötä erityishuomiota tasa-arvon edistämiseen investoinneissa.

3. Miksi kehitysyhteistyövarojen myöntämistä ei käytetä vipuvartena kohdemaan muihin toimiin vaikuttamiseksi? Esimerkiksi naisten ja tyttöjen aseman huomioiminen, kun samalla Tansanian presidentti patistaa maan naisia synnytystalkoisiin, vaikka keksimäärin naiset synnyttävät Tansaniassa yli viisi lasta.

Jos syntyvyyteen halutaan vaikuttaa, on ymmärrettävä, miksi maan johto kannustaa naisia synnytystalkoisiin ja miksi lapsia halutaan lisää. Ovatko taustalla esim. uskonnolliset syyt, huonosta terveydenhuollosta johtuva korkea kuolleisuus tai halu saada lisää työvoimaa maatalouteen?

Suomen kehitysyhteistyön lähtökohtana on, että kehitysmaat itse tunnistavat kehityshaasteensa ja määrittelevät ratkaisut niihin. Suomi – ja muut avunantajat – voivat olla tukena tässä prosessissa.Avunantajat voivat tukea teknisissä ratkaisuissa, uusien toimintamallien kehittämisessä ja osaamisen vahvistamisessa. Avunantajat voivat myös vaikuttaa asenteisiin poliittisen dialogin kautta, etenkin ihmisoikeuksien toteuttamisen edistämiseksi.

Naisten aseman vahvistaminen on yksi avainhaasteista kestävän kehityksen näkökulmasta. Sillä on suora vaikutus muiden kehitystavoitteiden saavuttamiseen. Kun naisilla on oikeus päättää omasta kehostaan ja siitä, milloin haluaa lapsia, sillä on suora vaikutus syntyvyyteen ja heidän osallistumiseensa työntekoon oman kodin ulkopuolella. Kun naisilla on mahdollisuus osallistua poliittiseen päätöksentekoon, he voivat olla edistämässä sukupuolten tasa-arvoa monin tavoin.

Suomen lähtökohtana kehitysyhteistyössä on tuettavien kehitysmaiden omat kansalliset kehityssuunnitelmat ja prioriteetit. Suomi painottaa toiminnassaan paikallista omistajuutta ja vastuuta. Tämä on linjassa kansainvälisesti sovittujen avun tuloksellisuuden periaatteiden kanssa.

Yhteistyötä suunniteltaessa huomioidaan aina kunkin maan erityisolosuhteet ja tarpeet. Onnistumisen kannalta avainasemassa on kumppanimaiden sitoutuminen yhteistyölle asetettuihin tavoitteisiin. Samoin onnistumisen edellytyksenä on molempia osapuolia koskeva tilivelvollisuus ja avoimuus.

Kaikki Suomen rahoittama ja toteuttama toiminta tähtää siihen, että kehitysmaiden omaa kykyä kehittyä vahvistetaan siten, että ne itse pystyvät ratkaisemaan omat kehityshaasteensa. Kestävien kehitystulosten kannalta on tärkeää, että kehityshaasteita lähestytään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti – huomioiden yhteiskunnassa vaikuttavat vuorovaikutussuhteet eri ilmiöiden ja intressien välillä.

4. Talousarvioesityksen kipupisteet hallinnonalalla kehyn osalta

Erityisesti lisärahoitukselle olisi tulevaisuutta ajatellen tarvetta kohteissa, jotka tukevat Agenda 2030:n toimeenpanoa:

Naiset ja tytöt – sukupuolten välinen tasa-arvo

Naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman parantuminen vahvistaa koko yhteiskuntaa ja edesauttaa muiden kehitystavoitteiden saavuttamista. Suomen kehityspolitiikan panoksilla tuetaan erityisesti naisten ja tyttöjen koulutusta, laadukkaita seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia ja -palveluita (SRHR), naisten poliittista ja taloudellista päätöksentekoa sekä mahdollisuuksia päättää omasta kehostaan. On tärkeää, että Suomi pystyy jatkamaan vahvaa panostustaan naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäjänä.

Työpaikat ja elinkeinot – erityisesti nopean väestönkasvun alueilla

Työttömyys, erityisesti nuorten jääminen vaille työtä, on yksi suurimmista kehityshaasteista. Erityisesti Afrikassa nopea väestönkasvu luo paineita koulutuksen ja vuosittain miljoonien työpaikkojen turvaamiseksi nuorille. Toisaalta kasvava väestö tarjoaa mahdollisuuksia, jos sen potentiaali pystytään hyödyntämään. Kasvava väestö voi toimia kotimaidensa talouden moottorina. Kehitysrahoituksella on tärkeä katalyyttinen rooli yritystoiminnan edellytysten parantamisessa, innovaatioiden stimuloinnissa ja maaseudun elinkeinojen vahvistamisessa. Keskeisiä kehityskumppaneita tämän tavoitteen edistämisessä ovat Finnfund sekä Maailmanpankki, Afrikan kehityspankki sekä YK:n maatalousrahasto IFAD.

Opetus – Suomella annettavaa oppimisen kriisin ratkaisemiseen

Vaikka useimmat lapset ovat päässeet kouluun, iso osa ei opi edes perusluku- ja laskutaitoa. Suomella on paljon annettavaa oppimisen kriisin ratkaisemisessa ja kehitysmaissa on suurta kiinnostusta Suomen kokemuksista oppimiseen. Varhaiskasvatus, perusopetuksen laatu ja ammatillinen koulutus ovat vahvuusalueitamme, ja tarpeet Afrikassa sekä Lähi-idän alueella ovat akuutteja. Tarvitaan merkittäviä panostuksia niin kahden- kuin monenväliseenkin yhteistyöhön sekä innovatiivisia työtapoja.

Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen

Ilmastonmuutos uhkaa kääntää viime vuosien myönteisen kehityksen suunnan. Sen seurauksena jopa 100 miljoonaa ihmistä lisää voi pudota köyhyysrajan alapuolelle. Kaikkialla joudutaan sopeutumaan muutoksiin elinolosuhteissa, luonnonvarojen ja energian käytössä sekä ruoantuotannossa. Köyhät ihmiset ovat usein kaikkein haavoittuvimmassa asemassa ja kärsivät eniten ilmastonmuutoksen vaikutuksista. Ilmastorahoituksen avulla tuetaan köyhiä yhteisöjä selviytymään muuttuvassa ilmastossa. Samalla on

tärkeää tukea kehitysmaiden hiilineutraaleja ja resurssiviisaita ratkaisuja infrastruktuurin ja talouden kehittyessä.

Afrikka, Lähi-idän kriisialueet

Ennustusten mukaan yli puolet maapallon väestönkasvusta vuoteen 2050 saakka tapahtuu Afrikassa. Mm. nopea kaupungistuminen tulee olemaan yksi kehitystä määrittävä tekijä. Kaupungistuminen tarjoaa Afrikalle haasteita, mutta myös useita mahdollisuuksia taloudelliseen kehitykseen. Afrikka on myös yksi haavoittuvaisimmista alueista ilmastonmuutoksen suhteen. Afrikan ja Lähi-idän konflikteista kärsiville ja niistä toipuville maille on pystyttävä tarjoamaan laaja-alaista tukea.

Humanitaarinen apu

Humanitaariset tarpeet ja pakolaisten lukumäärä ovat tällä hetkellä ennätyskorkealla. 68,5 miljoonaa on joutunut jättämään kotinsa ja 134 miljoonaa ihmistä tarvitsee humanitaarista apua ja suojelua. Konfliktien myötä naisten riski joutua seksuaalisen väkivallan, ihmiskaupan ja pakkoavioliiton uhreiksi kasvaa, samalla kun mahdollisuudet koulunkäyntiin ja ansiotyöhön kapenevat. Konfliktit ovat nykyään entistä monimutkaisempia ja pitkäkestoisempia.